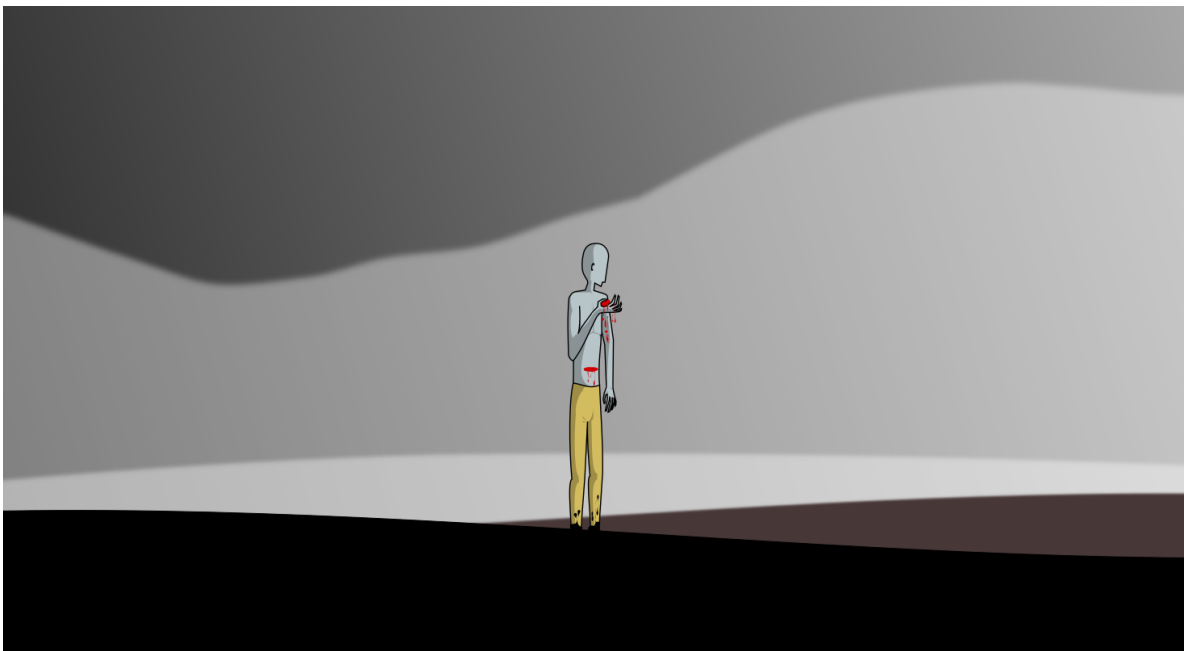

L'AGENDA 2030 COM A FULL DE RUTA

COVID-19: catalitzador de consciències i revulsiu per a la consecució dels ODS

Carles Navarro

Què ens quedarà quan haguem esgotat tots els recursos del planeta? Com diu l'autor del text, “no hi ha creixement infinit en un món finit”. Il·lustració: "Devorar-se", de [Fernando Prado](#)

#COVID19, en totes les seves variants, ha estat un dels hashtags més utilitzats en els darrers sis mesos. La seva prevalença respon a un fet veritablement excepcional: mai abans, ni durant les guerres mundials, un mateix repte havia afectat simultàniament a tots els racons del planeta. Ens ha arribat en un moment en què, segons Hans Rosling, l'autor del llibre *Factfulness* [1] la Humanitat havia aconseguit el grau més elevat de progrés de tota la seva història; un progrés que no és en absolut incompatible amb l'existència de greus mancances en moltes parts del planeta. Segons la teoria de Rosling, podem estar malament i anar millorant alhora. Ara la pandèmia ens confronta amb el risc de retrocedir de forma dramàtica en aquest progrés a causa de les crisis simultànies a nivell sanitari, econòmic i social.

La distància entre el món del 2015, que les Nacions Unides va proposar millorar amb els Objectius de Desenvolupament

Sostenible, i el 2030, l'any escollit com a fita, s'ha convertit en un veritable abisme; ara sortim de més enrere encara, i cada cop tenim menys temps

Els confinaments, superats en un primer moment, però de nou perfilant-se, amenaçadors, en el futur immediat, han resolt de forma inesperada el dilema entre salut i economia. Milions han sacrificat el seu benestar econòmic individual perquè molts altres hagin pogut salvar la vida. Dissortadament, aquest sacrifici ha estat desigualment aprofitat: alguns països han patit, sí, però ara s'estan refent, tot i els inevitables rebrots, gràcies a una gestió valenta de la crisi, mentre d'altres, com els Estats Units o Brasil, han deixat indefenses les seves poblacions sense que això hagi servit per salvar l'economia. Resultat: la distància entre el món del 2015 que les Nacions Unides va proposar millorar amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), i el 2030, l'any escollit com a fita, s'ha convertit en un veritable abisme. Ara sortim de més enrere encara, tenim només deu anys al davant i, per tant, cada cop menys temps per dir que encara hi som a temps. Deu anys per reconstruir l'economia, malmesa per les atzagaiades del virus. I deu anys, només deu anys, per fer un gir estratègic en la manera com conservem el planeta, abans que sigui massa tard.

Bill Gates escrivia fa poc en el seu blog personal que “la COVID-19 és terrible. El canvi climàtic podria ser pitjor” [2]. L'emergència climàtica –l'única denominació que fa justícia a l'enormitat del problema– és l'elefant a l'habitació. Un repte insidiós, que compromet el present i el futur de tots nosaltres i de les properes generacions sense omplir de malalts les unitats de cures intensives i que, per tant, només ocupa titulars de premsa quan es produeixen incendis, sequeres o inundacions catastròfiques. Hi ha, malgrat tot, un denominador comú entre la pandèmia i l'emergència climàtica: en tots dos casos cal travessar la meta tots junts; si algú queda endarrerit o és abandonat a la seva sort, aquesta cursa la perdem tots.

El deute ecològic persisteix

El passat 22 d'agost de 2020 el planeta va excedir, un cop més, el consum de recursos que ell mateix pot regenerar durant un any natural, segons els càlculs de la Global Footprint Network [3]. Estem ja, de fet, i fins que acabi l'any, exhaurint les reserves de recursos, sense que el planeta les pugui repostar, a ritme d'1,6 “planetes” per any.

Si després d'aturar bona part de l'activitat econòmica del planeta durant tres mesos obtenim una minsa reducció de la nostra petjada ecològica, què caldrà fer per avançar en la descarbonització prevista per a l'any 2030?

Aquest cop, però, per raó de l'aturada causada pel virus, aquesta data ha arribat tres setmanes més tard que l'any 2019. La pandèmia ha tingut l'efecte de reduir la petjada ecològica de la humanitat en un 9.3% entre l'1 de gener i la data de l'anomenat “Overshoot

Day 2020”. En termes de compliment dels ODS, si analitzem el número 13 (“Acció contra el clima”), segurament la notícia és positiva, tot i que de validesa efímera. En canvi, si ens fixem en l’ODS 8 (“Creixement econòmic sostenible i feina per a tots”) i l’ODS 10 (“Reducció de les desigualtats”), el preu pagat ha estat inassumible. La preocupant qüestió que emergeix d’aquest càlcul és: si després d’aturar bona part de l’activitat econòmica del planeta durant tres mesos obtenim una reducció tan minsa de la nostra petjada ecològica, què caldrà fer per avançar en la descarbonització prevista per a l’any 2030, que segons molts experts implica una baixada anual de les emissions del 8 o 9% durant els propers 10 anys? Òbviament, amb les receptes convencionals no en tindrem prou. No n’hi ha prou d’aturar-nos, hem de començar a actuar de forma radicalment diferent.

Cooperació o extinció

El concepte clau és la cooperació, autèntica ànima de l’ODS 17 (“Aliances”), potser el més infravalorat de tots. La pandèmia ens ha fet agudament conscients que els problemes globals necessiten de cooperació global a gran escala, com la que ara té lloc en la recerca de tractaments i vacunes contra la COVID-19. Cap empresa, cap ciutat, cap societat, cap país, cap bloc econòmic, serà capaç per si sol d’enfrontar-se amb èxit el doble repte pandèmia-emergència climàtica. Raons, doncs, per a la desesperança? No ben bé. Tenim un exemple, potser l’únic en la història recent, de cas d’èxit en la forma com el món es va enfrontar al temible “forat d’ozó”. Encara a dia d’avui, el Protocol de Montreal, signat el 1987, constitueix l’única iniciativa que ha aconseguit posar d’acord a 196 països més la Unió Europea a l’hora de limitar l’ús i preveure la substitució progressiva al llarg de dècades dels agents expandents a base de clorofluorocarbonis que destruïen la capa d’ozó.

Des de les primeres evidències científiques, l’any 1973, fins a la signatura d’aquest acord universal van passar només 14 anys. Noam Chomsky parla en un assaig recent del dilema entre “cooperació o extinció” [4] i es mostra escèptic respecte la capacitat de la societat per sortir de l’atzucac. El forat d’ozó va tenir la virtut de ser apte per a espectaculars titulars de premsa, gràcies al fet que se’l podia fotografiar i que tothom entenia què passaria si no aconseguíem tancar-lo. Malauradament, l’emergència climàtica no posseeix aquests atributs, i per tant és espai fèrtil per als negacionistes. El que sí que està clar és que un acord global és possible, i que cal arribar-hi sense haver d’esperar que el deteriorament del planeta sigui irreversible.

Cooperació política: un oxímoron?

La cooperació és una activitat de risc en l’àmbit polític. A causa de la manca de precedents a escala global, els governs de tot el món, i especialment els occidentals, han tingut greus problemes per articular respostes efectives a la pandèmia. La sensació de molts és que s’ha trencat el contracte social tàcit que establia que la població es confinava per permetre als governs guanyar temps i preparar una bona estratègia de lluita. La realitat és que, en molts casos, no ha estat així. La decepció dels ciutadans i les crítiques ferotges i interessades de partits de l’oposició en molts països han derivat en la pèrdua de confiança en les classes dirigents, obrint la porta de bat a bat als populismes, que troben en les crisis un terreny

ideal per aconseguir adeptes, fins i tot en societats de llarga tradició democràtica. Cal esperar, però, que la manifesta incompetència dels governs que han aplicat receptes populistes en diverses parts del món actuï de catalitzador de processos de canvi cap a polítiques més assenyades, un cop la població s'adoni que no hi ha respostes senzilles als problemes greus als que s'enfronten. I cal confiar també en el fet que la classe política, davant de la magnitud del repte, aixequi els ulls del curt termini, és a dir, de les properes eleccions, i faci el que se suposa que ha de fer: arribar a consensos, tot i les diferències legítimes, que desbloquegin l'acció de govern; donar exemple de comportament i prioritzar, per sobre de qualsevol altra cosa, la gestió professional i eficaç. Només així serà capaç de recuperar el reconeixement de la societat, per bé que el premi no està mai garantit: Winston Churchill va perdre les eleccions després de liderar el seu país amb èxit durant la Segona Guerra Mundial.

La cooperació ha de canviar

En el món de les empreses, la situació és, afortunadament, diferent. El que en diem “fer negoci” és un acte de cooperació al llarg de complexes cadenes de valor. La cooperació –interessada– entre parts és un eficient mecanisme que permet harmonitzar objectius empresarials que molts cops entren en legítima competència. Cada acte empresarial exitós ho és gràcies al fet que totes les parts n'extreuen un benefici tangible, gran o petit, però en qualsevol cas suficient per a validar la transacció i seguir endavant. El món dels negocis progressa a base de milers de “win-win” diaris i quotidians, llevat de quan parlem de monopolis o oligopolis. Per això, la gestió de la pandèmia per part de les empreses de mida mitjana o gran, aquelles que tenen més mitjans i més recursos, ha estat, en general, més reeixida, fins i tot en aquells casos en els que la seva activitat ha estat afectada de ple.

El valor per a l'accionista ha d'ésser reemplaçat pel valor per a la societat, entesa de manera àmplia: empreses amb un propòsit clar que ha de poder-se alinear de forma directa amb la consecució del bé comú

Per a les petites i algunes mitjanes empreses de sectors directament afectats, com el turisme, l'hostaleria, l'automoció, el transport i el comerç, les conseqüències de la pandèmia estan essent devastadores. Aquestes empreses constitueixen en molts casos el teixit bàsic de moltes economies regionals i locals. La seva desaparició no podrà ésser compensada per les grans empreses, la fi última de les quals no ha estat durant les últimes dècades la de generar ocupació, sinó la de pagar dividendes als seus accionistes. Ara la pandèmia les posa davant d'un mirall que retorna una imatge gens afalagadora. El valor per a l'accionista, un axioma empresarial des de fa 30 anys, ha d'ésser reemplaçat pel valor per a la societat, entesa de manera àmplia. Proveïdors, clients, empleats, accionistes, comunitats, centres educatius i d'investigació, ONGs, societat civil, i, sobretot, el planeta: tots haurien de formar part del full de ruta de les empreses amb consciència. Empreses amb un propòsit clar que ha de poder-se alinear de forma directa amb la consecució del bé comú. Es tracta sens dubte d'un

cop de timó radical que, malgrat tot, cal fer amb el convenciment que la societat i els consumidors ho sabrem recompensar.

Més enllà dels balanços

Un dels frens que troben les empreses a l'hora d'orientar la seva activitat és la tirania dels balanços i la presentació trimestral de resultats. Els tradicionals criteris de valoració de resultats ja no serveixen. En un món pandèmic i amb el clima accelerant cap al desastre, no podem permetre que el benefici sobre vendes continuï regint les decisions estratègiques. El balanç trimestral –si és que cal seguir-lo publicant– ha d'incloure els impactes sobre cadascun dels públics rellevants, i la valoració de l'èxit aconseguït per l'empresa ha de basar-se en quins canvis positius ha ajudat a produir per a cadascun d'ells. En aquest context, el benefici empresarial i el creixement pel creixement passen a ocupar una posició secundària.

En un món pandèmic i amb el clima accelerant cap al desastre, no podem permetre que el benefici sobre vendes continuï regint les decisions estratègiques: el benefici empresarial i el creixement pel creixement passen a ocupar una posició secundària

Les empreses, al cap i a la fi, hem estat responsables en bona part de la degradació del nostre entorn, ja que cada producte, cada servei que hem generat, ha anat aparellat a un conjunt d'externalitats negatives que els nostres consumidors no han pagat, perquè ningú no les havia inclòs en el preu. És moment que això canviï. Una samarreta de cotó produïda a Bangladesh i transportada per via marítima a milers de quilòmetres (que el majorista de roba compra a un euro i ven a la botiga de roba a cinc perquè el consumidor final en pagui 20) és una evidència del fet que no estem compensant les disrupcions que aquesta producció provoca als boscos, als oceans o a l'aire que respirem. Els consumidors hem d'esmolat el nostre coneixement sobre el cost real de l'activitat econòmica i aliar-nos per exigir transparència. Tenim molt més poder del que imaginem. Les nostres decisions de consum ben informades són el primer pas per reconduir l'economia cap al camí de la sostenibilitat. Les empreses, per la seva banda, han de confiar en què ens pot anar bé fent el bé. El bé comú ha de ser la nostra guia principal, i el factor d'alineació que serveixi per posar d'acord a empreses i governs, amb la col·laboració públic-privada com element indispensable per sortir endavant.

Creixement – sense creixement?

Si les empreses som –almenys parcialment– responsables del desori en què ens trobem, llavors hem de ser responsables també d'aportar les solucions. Solucions que no són fàcils d'implementar perquè impliquen postergar la satisfacció de les “necessitats” dels nostres accionistes. En un futur no gaire llunyà, haurà de ser factible presentar a una junta general d'accionistes un informe en el qual uns resultats econòmics estables o fins i tot decreixents respecte de l'any anterior siguin valorats positivament si s'han aconseguït amb un menor

impacte sobre el medi ambient, amb un menor consum de recursos, incrementant la circularitat de les operacions, i demostrant que l'activitat de l'empresa ha beneficiat a àmplies capes de la societat.

Moltes empreses diuen ja que han integrat els ODS en la seva estratègia, però quantes estan disposades a renunciar al creixement pel creixement a fi de beneficiar la societat? Cal deixar enrere la famosa síndrome de l'espectador descrit ara fa cinquanta anys: costa molt ser el primer en donar auxili a una víctima quan al nostre voltant molts només es miren l'emergència. Tots pensem que ha de ser el veí qui actuï primer. Les empreses –i els governs– amb consciència han d'actuar com si la salvació del món depengués només de cadascuna d'elles, i de cadascun de nosaltres, perquè en el fons és així. El planeta és aquella persona que ha patit un greu accident en un camí solitari on a part de nosaltres no hi ha ningú més per poder-la ajudar.

'Reset' o normalitat?

Utopia? Abans de la pandèmia, possiblement sí. Ara la pandèmia ens ofereix la possibilitat de fer un reset al sistema, d'avaluar els efectes d'aquest macro experiment forçós que ha portat a l'economia mundial a la paralizació, i de treure valuoses conclusions per al futur immediat de la humanitat.

La pandèmia ens ofereix la possibilitat de fer un reset al sistema i treure valuoses conclusions per al futur immediat de la humanitat; calen líders que s'atreveixin a plantejar que no hi ha creixement infinit en un món finit

Einstein deia que és de bojós esperar resultats diferents si fem el mateix un i altre cop. "Business as usual", per tant, no és ja una opció vàlida. El món empresarial ha d'aprendre les lliçons que està impartint la COVID-19 i extreure'n les conclusions correctes, que ajudin a projectar l'activitat dels propers deu anys cap a la consecució dels ODS. La pandèmia ha despertat moltes consciències, incloent al més alt nivell, però una cosa és entendre i una altra ben diferent és actuar. L'esvoranc entre pensament i acció és enorme. Tot i així, hem vist que és possible prendre decisions doloroses d'un dia per l'altre. Ja ens advertia Greta Thunberg quan ens deia que "la nostra casa s'està cremant". El sentit d'urgència és possiblement un dels menys urgents dels sentits. Per això calen líders, a tots els nivells, que s'aixequin per sobre de l' statu quo i s'atreveixin a plantejar el que molts no volen sentir: no hi ha creixement infinit en un món finit.

Un mem que circulava fa dies per la xarxa afirmava: "No podem tornar a la normalitat, perquè la normalitat era el problema". Trobem entre tots, doncs, la nova normalitat on la cooperació entre empreses, entre països, entre governs, sigui l'opció per defecte, i aprofitem aquesta oportunitat. És la segona que tenim al segle XXI, després de la gran crisi econòmica del 2008. Potser no n'hi haurà una tercera abans que sigui massa tard.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- 1 — Rosling, H. (2018) *Factfulness*. Londres: Sceptre Books
- 2 — Gates, B. (2020) *Covid-19 is awful, Climate Change could be worse*. Disponible [en línia](#).
- 3 — Global Footprint Network (2020) *Earth Overshoot Day is August 22, more than three weeks later than last year*. Disponible [en línia](#).
- 4 — Chomsky, N (2020) *Cooperación o Extinción*. Barcelona: Ediciones B.

Carles Navarro

Carles Navarro Vigo és enginyer químic per l'IQS i té un màster en direcció comercial i màrqueting per ESADE. El 1989 va entrar a l'empresa química BASF Espanyola SL, de la qual és director general des del 2016. Ha dirigit empreses del grup BASF a Turquia i a Canadà. Actualment és president de la Federació Empresarial de la Indústria Química Espanyola (FEIQUE), membre del Comitè Executiu i president de la Comissió de Desenvolupament Sostenible i Medi Ambient de la CEOE. També és vice-president de la Càmera de Comerç Alemana para España.